

## **‘Ik vond mezelf altijd een doemdenker. Maar het is veel, veel erger dan verwacht’, zegt Harvard-politicoloog Levitsky over Trump**

*Emilie van Outeren*

Enkele dagen nadat in Minneapolis een tweede demonstrant is doodgeschoten door Trumps paramilitaire deportatietroepen zit Steven Levitsky „als burger en als onderzoeker” gekweld en verbijsterd in zijn kantoor. Tussen de rommelig opgestapelde boeken die elk horizontaal oppervlak bestrijken, zoekt de spraakwatervallige Harvard-politicoloog even de juiste woorden om te duiden wat er gaande is.

De expert Latijns-Amerika, en mede-auteur van de bestseller *How Democracies Die*, [waarschuwt al jaren](#) dat de democratie in zijn eigen Verenigde Staten wankelt onder president Donald Trump. Onder diens tweede regering beschouwt Levitsky (58) het land als „vervallen tot competitief autoritarisme” — een term die hij in 2002 muntte voor een autoritair systeem waar nog wel verkiezingen worden gehouden, maar de oppositie door systematisch machtsmisbruik van de zittende macht nauwelijks kans meer maakt.

Toch heeft zelfs hij bij dit regime de reikwijdte, het tempo en het gebrek aan tegenstand onderschat, zegt hij nu. „Ik vond mezelf altijd een doemdenker. Maar het is veel, veel erger dan ik had verwacht.”

### **Hoe beleeft u dit moment, als het uitkomen van uw ergste dromen?**

„Het is behoorlijk traumatiserend. Amerikanen hebben moeite het te verwerken, te bevatten, omdat ons politieke systeem zo lang stabiel geweest is. In ieder geval voor witte Amerikanen zijn fundamentele rechten hun hele leven vanzelfsprekend. Nu vallen gewapende, gemaskerde mannen in kentekenloze voertuigen onze steden binnen en ontvoeren mensen en zonder eerlijk proces. Amerikaanse burgers worden op straat door agenten geëxecuteerd. Ik bestudeer Latijns-Amerika en daar komt dit in negen van de tien landen niet voor.”

### **Ondertussen hebben militairen deze maand een Latijns-Amerikaanse autocraat ontvoerd en we lijken, voorlopig althans, ontsnapt aan de invasie van grondgebied van een NAVO-bondgenoot.**

„Het waren bange dagen rond Groenland en ik denk dat de situatie in Venezuela alsnog rampzalig wordt. Deze golf van zeer agressief, ondoordacht, ongeremd buitenlands beleid is ook autoritarisme. We hebben te maken met een onbelemmerde uitvoerende macht: die niet overlegt, niet naar het Congres luistert, die denkt dat ze kan doen wat ze wil, zowel nationaal als internationaal.”

### **En niets of niemand houdt ze tegen?**

„Het is hachelijk. We kunnen niet vertrouwen op een stemming in het Congres of, zoals tijdens Trumps eerste termijn, op redelijke mensen in zijn kabinet die grenzen trekken en zeggen: ‘Nee, president Trump, dat kunt u niet doen.’ Er is institutioneel niets, ook het Hooggerechtshof niet, dat hem tegen zal houden.”

### **U bestudeert al decennia democratisch verval en Trump inmiddels al tien jaar. Verbaast dit u?**

„Wie Trump volgt, wist dat hij deze ronde veel autoritairder zou zijn. Omringd met loyalisten — zonder ‘volwassenen in de kamer’ — die de staat zouden gebruiken als wapen tegen tegenstanders in de maatschappij. Wat ik niet heb zien aankomen, is hoe weinig mensen ertegen in verzet zouden komen: de non-respons van de Amerikaanse elite, van de machtigsten onder ons.

„Ten eerste de Senaat, die Trump niet veroordeelde nadat hij had geprobeerd een verkiezing ongedaan te maken. De Republikeinse Partij, die hem daarna opnieuw kandidaat maakte. Het Hooggerechtshof dat hem immuniteit verleende. En vervolgens de mediabedrijven, advocatenkantoren, universiteiten en met name ceo’s. Velen van hen verachten

Trump, maar ze buigen en ze paaien. Onder druk van autoritair pestgedrag en afpersingspolitiek hebben de rijkste, meest bevoorrechte mensen zich aan de zijlijn verschanst. Trump heeft in zijn tweede termijn de macht niet gegrepen, we hebben die aan hem overhandigd.”

## Inclusief uw eigen universiteit?

„Harvards reactie is, in ieder geval publiekelijk, sterker dan die van andere universiteiten. Maar ook hier zijn concessies gedaan. Iedereen is doodsbang voor alle mogelijke manieren waarop Trump tegenstanders kan straffen met de volle kracht van de staat en zijn achterban: regulatie, vervolging, doodsb bedreigingen. Wij zijn ruim 2 miljard dollar aan subsidie kwijtgeraakt en dreigden geen buitenlandse studenten meer te mogen hebben. Ik heb daar weken slapeloze nachten van gehad.”

## Ze proberen hun eigen hachje te redden? Of onderschatten ze hem?

„Ze gooien abstracte zaken als rechten, democratie en de grondwet overboord en denken alleen aan de winst van hun organisaties. Pragmatisch. Dat is de grootste schok.

„Mede doordat de Amerikaanse elite zo weinig ervaring heeft met bedreigingen voor de democratie en niet gelooft dat de autocratie hier postvat, is ze niet bereid om offers te brengen, risico's te nemen, een prijs te betalen om hiertegen in verzet te komen. Ze denken dat het vanzelf wel weer overwaait. Het verzet dat er is, komt van onderop. Van gewone burgers, op straat in steden als Minneapolis, die veel meer te verliezen hebben.”

## Aan het begin van Trumps eerste termijn schreef u in *Foreign Affairs*: voorspellingen van fascisme zijn overtrokken? Geloof u dat nog steeds?

Levitsky aarzelt even en kijkt naar zijn, door sneeuw en strooizout wit gespikkelde, schoenen. „Grotendeels wel. Al maak ik sinds kort onderscheid tussen een fascistische *beweging* en een fascistisch *regime*. Ik ben er steeds meer van overtuigd dat MAGA [Trumps *Make America Great Again*-ideologie] lijkt op een fascistische beweging. Elementen die in een eerder stadium van het trumpisme ontbraken, kun je nu allemaal afvinken: de agressieve bevordering van geweld, geweld op straat, paramilitaire groeperingen en militair expansionisme.

„De overgrote meerderheid van de autoritaire leiders verbergt hun geweld. Pinochet was een ongelooflijk brute, repressieve dictator, maar hij pronkte er niet mee. Trumps mensen schieten op mensen en filmen het tegelijkertijd. Ze kunnen niet wachten om het op sociale media te zetten. Ik heb nog nooit eerder zulk theateraal uitgevoerde repressie gezien. Dat fascistische element van MAGA is anders dan bij Orbán, Erdogan en zelfs Poetin. En Trumps kernachterban slikt het als zoete koek. Voor de parallel met zulk demonstratief geweld moet je wel terug naar de jaren dertig in Europa. Het is vreselijk beangstigend, maar er is geen brede steun voor.

„Wat we niet zien, is een fascistisch regime. Ze hebben lang niet de macht om een eenpartijstelsel te vestigen, de oppositie te verbieden, systematische repressie toe te passen en de samenleving te controleren zoals Italiaanse en Duitse fascistten dat deden. Ik geloof nog steeds dat dat zeer onwaarschijnlijk is.”

Foto Julia Demaree Nikhinson/AP

## **De term ‘competitief autoritarisme’ die u bedacht heeft voor dit soort regimes, refereert aan verkiezingen die nog wel gehouden worden, maar niet meer eerlijk zijn. Geldt dat voor de Congresverkiezingen in november?**

„We weten zeker dat de Republikeinse regering zal proberen de uitslag te manipuleren. Daar zijn ze al mee begonnen door een nationale campagne te lanceren om de kiesdistricten [voor het Huis van Afgevaardigden] in een aantal staten te manipuleren en zo maar liefst 18 zetels van de Democraten af te pakken. Dat lijkt grotendeels mislukt.

„Daarnaast proberen ze gegevens over kiezers te verzamelen en op allerlei slinkse manieren federale controle uit te oefenen op stembureaus en de manieren waarop mensen hun stem kunnen uitbrengen, terwijl dit aan de staten is voorbehouden. Ik ben bang dat ze [de vreemdelingenpolitie] ICE zullen gebruiken om kiezers te intimideren.

Politologen zijn slechte voorspellers, maar wat ik verwacht is instabiliteit

„Als ik een gok zou moeten wagen denk ik dat ze trucjes zullen uithalen, maar dat die niet doorslaggevend hoeven te zijn. Vergeet niet dat zittende politici vaak oneerlijke verkiezingen verliezen. Het is erg moeilijk om een verkiezing te stelen. In Venezuela was de oppositie feitelijk verboden: de meerderheid van de leiders zat in de gevangenis, in ballingschap of ondergedoken. Ze konden geen campagne voeren en hadden geen toegang tot de media. Toch wonnen ze [in juli 2024] 70 procent van de stemmen. De VS hebben een veel sterkere oppositie en democratische structuren. Alleen als het nog nek-aan-nek zou gaan, zou ik me veel zorgen maken.”

## **Maar met een Democratische overwinning is het autoritarisme niet verdwenen?**

„Politologen zijn slechte voorspellers, maar wat ik verwacht is instabiliteit. Sommige mensen vinden dat ik te optimistisch ben omdat ik niet denk dat Trump of het trumpisme een autocratie kunnen consolideren. Ik zie geen situatie als in Rusland voor me, laat staan fascisme. Om een autocratie te vestigen, moet je of massale publieke steun hebben, zoals Chávez, Poetin of Bukele, ofwel het leger controleren en daarmee de macht grijpen. Beide opties lijken momenteel vrij onwaarschijnlijk. Trump is impopulair en een opvolger als JD Vance is misschien slimmer, maar mist het charisma. Ik zie geen pad naar werkelijke populariteit.

„We gaan echter ook niet terug naar de stabiele democratie van het eind van de twintigste eeuw. Waarschijnlijker is ‘regime instabiliteit’ zoals we zien in Polen of Oekraïne voor de oorlog. Een patroon waarin zwakke, tamelijk disfunctionele democratische regeringen — die de problemen van de bevolking niet oplossen en niet veel voor elkaar krijgen — en relatief zwakke autoritaire leiders — die er niet in slagen hun macht te consolideren — elkaar afwisselen.”

## **De Democraten, de Californische gouverneur Gavin Newsom voorop, willen nu ‘vuur met vuur bestrijden’. Hij hertekent óók kiesdistricten en misdraagt zich op sociale media. Is dat geen gevaar voor de democratie?**

„Ik heb lang betoogd dat democratische normen zo belangrijk en zo moeilijk op te bouwen zijn, dat we er alles aan moeten doen die te behouden. Maar ik heb mijn standpunt bijgesteld. Je kunt niet de boksring in met een arm op je rug. Het kan ook dat je een autocratie helpt bestendigen als je vuur niet met vuur bestrijdt.

„Er zijn grenzen: probeer nooit verkiezingen te stelen en gebruik nooit geweld. Maar kiesdistricten hertekenen om te voorkomen dat verkiezingen gestolen worden? Waarschijnlijk is dat nodig. Zonder Newsom was er een reële kans geweest dat de verkiezingen van 2026 gestolen zouden worden, met verwoestende gevolgen voor onze democratie. Dus misschien heeft zijn vuur onze democratie wel gered.”

## **De ICE-razzia's en de dodelijke slachtoffers in Minneapolis hebben tot veel woede geleid. Er komt Republikeinse kritiek op gang en het Witte**

## Huis lijkt na de dood van demonstrant Alex Pretti [een beetje terug te krabbelen](#). Zou dit een omslagpunt kunnen zijn?

„Ik voorzie geen keerpunt in de Hollywood-achtige zin van het woord. Wel is dit een van de weinige momenten, ik denk de tweede na de ‘Bevrijdingsdag’-importheffingen, waar de regering gedwongen is de politieke realiteit onder ogen te zien. Dat fascistje spelen niet populair is. Ze trekken niet zo volledig en dramatisch conclusies zoals echt democratische regeringen zouden doen, met onderzoek, excuses en ander beleid. Maar voor Trump is dit echt een terugtrekking.

„Wat dit moment wel genereert, is meer tegenstand. Het verzet van gewone burgers sleept sommige politici mee in de strijd en je ziet dat de elite iets meer ruggengraat begint te tonen.”

 [De journalistieke principes van NRC](#)